

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายของการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือจีดีพี (Gross Domestic Product) เป็นตัวชี้วัดหลักของความเจริญ มิได้ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจิตใจ อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาคในสังคม อันเป็นปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุลระหว่าง ความเจริญทางด้านวัตถุกับความเจริญทางด้านจิตใจ

การพัฒนาประเทศต่าง ๆ จำนวนมากรวมทั้งประเทศไทย เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน (Unsustainable Development) เพราะเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับ มหาภาคเป็นสำคัญ ทำให้มีการทำลายสภาพสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น ขาดการพัฒนาวิถีของมนุษย์ ครอบคลุมและสังคม เป็นเหตุให้สังคมชนบท ล่มสลายและเกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น การอพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณีการละเมิดสิทธิเด็กและอุบัติเหตุต่าง ๆ (เจษฎา นกน้อย, 2549, น. 65)

ถ้าย้อนกลับมามองการพัฒนาของประเทศไทย พบว่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-2 (พ.ศ. 2504-2514) กระบวนการพัฒนาประเทศเน้นการสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการลงทุนกระจายการพัฒนาทางด้านโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปาและการขจัดปัญหาความยากจนโดยให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของคนในประเทศให้สูงขึ้น ทำให้เกิดช่องว่าง ในการกระจายรายได้ คุณภาพชีวิตของคนในเมืองกับชนบท ส่งผลให้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการวางแผนครอบครัว เพื่อลด อัตราการเพิ่มของจำนวนประชากร ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการกระจายรายได้ ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ยังคงรักษาเสถียรภาพและฟื้นฟูเศรษฐกิจ รวมทั้งฟื้นฟูจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ความผันผวนทางการเมืองและวิกฤตการณ์น้ำมัน ก่อให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างรุนแรง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-6 จึงมุ่งเน้น การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ รวมทั้งให้ ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาคุณภาพคน การส่งเสริมสวัสดิการ

สังคม ต่อมาการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจส่วนรวมขยายตัวอย่างมากเกินกว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศจะรองรับได้แผนพัฒนา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) จึงได้เริ่มปรับแนวคิดไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงทั้งสามมิติเข้าด้วยกัน คือ มิติแรก รักษาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ มิติที่สอง การกระจายรายได้และกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาค มิติที่สาม พัฒนาทรัพยากรมนุษย์คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

จากแผนพัฒนา ฉบับที่ 1-7 (พ.ศ. 2504-2539) พบว่ารูปแบบการพัฒนาส่วนใหญ่รัฐเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาในลักษณะจากบนลงล่าง (Top-down) อาศัยกลไกของระบบราชการเป็นผู้ประสานงานกับภาคประชาชน และชุมชนยังมีส่วนร่วมกำหนดทิศทาง การพัฒนาน้อยทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาประเทศเป็นไปไนในลักษณะ เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหาแต่การพัฒนาไม่ยั่งยืน

แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการกำหนดแผนฯ พัฒนาประเทศ เพราะรัฐได้จัดทำแผนฯ ในลักษณะจากล่างขึ้นบน (Bottom up) มีการปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศใหม่ เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจมาเป็นการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยใช้เศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาจากการทำงานแบบแยกส่วนมาเป็นลักษณะองค์รวมที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันตลอดจนเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกันในการพัฒนาให้เป็น “เศรษฐกิจดี สังคม ไม่มีปัญหา การพัฒนาที่ยั่งยืน”

ในระยะต่อมาแผนพัฒนา ฉบับที่ 9-10 (พ.ศ. 2545-2554) ได้ัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปรัชญา ชี้นำถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกกระดับ โดยการตั้งอยู่บนทางสายกลาง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง รวมทั้ง ให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐาน ปัจจุบันหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชน ได้พยายามศึกษาหาทางในการแก้ไขปัญหาสังคม และส่งเสริมสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวทางที่สร้างความอยู่รอดของสังคมและมีความสอดคล้องกับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10 รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมืองและการวางแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ภายในประเทศ นอกจากนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นการพัฒนาสังคมในสังคมทุกระดับอาชีพ โครงการที่จัดทำสามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้ทุกภาคส่วน ทั้งภาคเกษตรกรรม ค้าขายอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ลูกจ้าง ข้าราชการ กลุ่มด้อยโอกาส ล้วนสามารถดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ทั้งสิ้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ได้เล็งเห็นความสำคัญของพัฒนาสังคม ที่เริ่มต้นจากระดับรากฐานของสังคม นั่นคือ กลุ่มบุคคล ครอบครัวและชุมชน ให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ อันที่จะเป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่การพัฒนาประเทศต่อไปในระดับมหภาค โดยไม่ตามกระแสการพัฒนาของลัทธิทุนนิยมที่เข้ามาครอบงำสังคม ที่นำไปสู่ปัญหาสังคมต่าง ๆ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม จึงได้มีการจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จนบังเกิดผล อย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระดับกลุ่มเป้าหมาย ครอบครัว และชุมชน
2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้หมู่บ้านต้นแบบการพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวนี้เป็นหมู่บ้านนำร่องเพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนา 13 หมู่บ้าน ใน 13 จังหวัด ซึ่งแบ่งเป็นภาคต่าง ๆ ดังนี้ ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย น่าน แพร่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น บุรีรัมย์ สุรินทร์ ภาคกลาง ได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์ ระยอง ภาคใต้ ได้แก่ พัทลุง ตรัง ระนอง มีประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายในหมู่บ้านนำร่อง จำนวน 11,900 ราย รวมทั้งหมู่บ้านทั่วไปใน 62 จังหวัด ๆ 1 หมู่บ้าน (นอกจาก 13 จังหวัด) มีกลุ่มประชาชนเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 12,400 ราย

การดำเนินงานของโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้กำหนดให้มีการบูรณาการกับเบญจภาคีที่ลงไปดำเนินงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนเกิดความเข้าใจตนเอง ศักยภาพของตนเอง ศักยภาพของชุมชน ทิศทางสังคมในพื้นที่ และเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงแก่นแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เอื้ออำนวยต่อกิจกรรมพร้อมส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยหรือกิจกรรมตามข้อเสนอของชุมชนที่เป็นการพัฒนาศักยภาพ ของกลุ่มเป้าหมาย ครอบครัว และชุมชน จากการศึกษาได้เข้ารับการศึกษาภาคปฏิบัติ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านนำร่องบ้านสันเจริญ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

โดยศึกษาวิจัย เรื่องการประเมินผลการดำเนินการ (Formative Evaluation) โครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในการฝึกภาคปฏิบัติ ทำให้เกิดคำถามในกระบวนการศึกษาวิจัย โดยขั้นตอนการฝึกภาคปฏิบัติผู้ศึกษาได้เรียนรู้ ตั้งแต่กระบวนการของ การลงไปศึกษาในพื้นที่ชุมชน ศึกษากระบวนการสร้างเครื่องมือ (แบบสอบถาม) กระบวนการนำเครื่องมือไปใช้ และเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณ ในกระบวนการวิจัย แต่ประเด็นที่ผู้ศึกษาสนใจและให้ความสำคัญ คือ ประเด็นเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับชาวบ้านในชุมชน ซึ่งผู้ศึกษาได้พบอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ในกระบวนการนำเครื่องมือไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล พบว่า บางครั้งผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถที่จะตอบคำถามในแบบสอบถามบางข้อคำถามได้หรือบางข้อคำถามของแบบสอบถาม ผู้ศึกษาต้องพูดคุยประมาณ 2-3 ครั้ง ผู้ให้ข้อมูลถึงจะเข้าใจ ซึ่งการสื่อสารกับชาวบ้านโดยการพูดคุยหลายครั้งนั่นเอง อาจดูเหมือนเป็นการชี้แนะให้กับชาวบ้าน ทำให้ได้ข้อมูลที่มีใช้เกิดจากการให้ข้อมูลของชาวบ้านที่แท้จริง และอาจเสี่ยงต่อการผิดจรรยาบรรณของการวิจัย

นอกจากนี้แล้ว ผู้ศึกษาไม่สามารถเก็บแบบสอบถามได้ครบตามจำนวน ของแต่ละวันเนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ตอนช่วงเช้าต้องออกไปทำสวนทำไร่ตามวิถีชีวิตของคนชนบทว่าจะเดินทางกลับบ้านมาก็เป็นช่วงเวลาเย็น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้ศึกษาไม่สามารถเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้ เพราะเป็นช่วงเวลาพักผ่อนของชาวบ้าน ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงต้องเลื่อนเวลาออกไป ดังนั้น เมื่อผู้ศึกษานำข้อมูลกลับมาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหา ข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสอบถาม อธิบายได้เพียงบางส่วนเท่านั้นและไม่สามารถตอบโจทย์วิจัยได้อย่างครอบคลุม

จากปัญหาอุปสรรคที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาได้เกิดข้อคำถามกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ได้ส่งผลไปถึงกระบวนการของการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ศึกษาเมื่อนำมาอธิบายเชิงพรรณนา ผู้ศึกษาได้คิดทบทวนไตร่ตรอง จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาจึงสนใจทำการศึกษาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อช่วยในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างเข้าใจลุ่มลึก เนื่องจากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาจะต้องทำงานกับกระบวนการทางความคิดอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่ขั้นตอนการติดต่อประสานงานกับชุมชน การดำเนินงานเก็บข้อมูลในพื้นที่ และขั้นตอนการออกจากชุมชนในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูลกับผู้ศึกษา ทักษะที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติ การศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาสามารถ นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจ

ปรากฏการณ์ที่ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) กระบวนการทางความคิดที่มีการย้อนกลับไปมาของผู้ศึกษา หรือแม้แต่การสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) คิดทบทวนไตร่ตรองกับกระบวนการทำวิจัยอยู่เสมอ ดังนั้น ผลผลิตทางความรู้ที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) น่าจะช่วยให้ชุมชนมีฐานข้อมูล ที่ได้มาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่เกิดจากการกระตุ้นให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน (Insiders) เป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เพื่อที่จะสามารถในการนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำฐานข้อมูลชุมชน (Data base) ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่มาจากการเก็บข้อมูลจริงกับชาวบ้าน โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านในกระบวนการทำงานวิจัยเทคนิคการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ยังถือว่าเป็นการให้เวทีสาธารณะกับชาวบ้าน ที่เป็นการเปิดโอกาสในการร่วมแสดงความคิดเห็น วิถีปัญญาของความเป็นคน ออกมาโดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างไตร่ตรองถี่ถ้วน ผ่านการสะท้อนความคิดตนเอง (Self-Reflection) ออกมาจากกระบวนการสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้ศึกษาได้ตระหนักเห็นคุณค่าของการศึกษาที่เป็นข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ชุมชนอย่างแท้จริง ผนวกกับการเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ทางงานวิจัย ในงานสังคมสงเคราะห์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความมีจริยธรรมเพื่อนำเอาความรู้ที่เกิดจากกระบวนการงานวิจัย นำไปถอดบทเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัย ในงานสังคมสงเคราะห์อย่างมีคุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด

มูลเหตุจูงใจที่ศึกษา

มูลเหตุจูงใจในการศึกษาวิจัยเรื่อง การสะท้อนตนเอง เทคนิควิจัยในกระบวนการสัมภาษณ์กลุ่ม ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง บ้านกาซ้อง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ สืบเนื่องจากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 39 จังหวัดแพร่ เป็นหนึ่งใน 13 จังหวัด ได้รับเลือกให้เป็นจังหวัดนำร่องในโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคม ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งมีเป้าหมายให้มีการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ประชาชน ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 39 จึงได้คัดเลือกหมู่บ้านกาซ้อง อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เป็นหมู่บ้านนำร่องในโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านกาซ้องเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เข้มแข็ง มีผู้นำชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้านที่ได้เข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เช่น การฝึกอบรม สนับสนุนให้เรียนรู้จากแบบอย่างที่มีโดยการจัดให้มีการศึกษาดูงานในสถานที่ต่าง ๆ มีการจัดเวที สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนศึกษาวิถีชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยพร้อมทั้งกิจกรรม เพื่อปลูกจิตสำนึก

ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงศักยภาพตนเอง ในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยังได้เชื่อมโยงกับแนวคิด ซึ่งล้วนสนับสนุนการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จนท้ายที่สุดมาถึงกระบวนการจัดการความรู้ที่ได้จากการมีส่วนร่วมในโครงการฯ มาจัดทำเป็นฐานข้อมูลแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภายในชุมชน เมื่อโครงการได้เสร็จสิ้น ประกอบกับสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการคัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ต้นแบบ (ดีเด่น) ประจำปี พ.ศ. 2550 ผลการคัดเลือกปรากฏว่าบ้านกาช่อง หมู่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ สามารถเป็นต้นแบบในการขยายผลเครือข่ายการเรียนรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของจังหวัดแพร่

จากความสำคัญนี้เอง ผอ.ร่วมกับผู้ศึกษาได้เรียนอยู่ในหมวดวิชาวิจัย ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ผู้ศึกษาจึงมีความตั้งใจที่จะต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้จากการฝึกภาคปฏิบัติและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัย ในส่วนนี้เอง ผู้ศึกษาจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาการติดตามผลจากการที่โครงการฯ ได้ลงไปสู่ชุมชนส่งเสริมชุมชนให้ปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีปฏิบัติ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงภายในชุมชนหลังจากที่โครงการฯ ได้ดำเนินงานเสร็จสิ้นลงไปแล้ว

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาผู้ศึกษาได้เข้ารับการฝึกภาคปฏิบัติ ภายในโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านนำร่องบ้านสันเจริญ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ผู้ศึกษาได้เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนแล้ว ได้พบปัญหาอุปสรรคในแง่ของการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากชุมชนมาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในเรื่องที่ศึกษาในประเด็นที่ศึกษาได้อย่างลุ่มลึก เนื่องจากข้อมูลที่ได้มา ขาดรายละเอียด ในเชิงเนื้อหา (Content) ในการสนับสนุนกระบวนการตีความ วิเคราะห์ ในประเด็นการศึกษาของผู้ศึกษา จากประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติที่มีคุณค่าในพื้นที่ชุมชน ผสมผสานกับพลังของความสนใจและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อศึกษาค้นคว้าและพัฒนากระบวนการงานวิจัย จึงเป็นการจุดประกายทางความคิด ในการนำเอาเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) มาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในหมู่บ้านกาช่อง หมู่ที่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เนื่องจากเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม มีการนำมาใช้ เป็นเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลกันอยู่แพร่หลาย ในประเด็นงานวิจัยทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในลักษณะเนื้อหา (Content) แต่นักวิจัยยังขาดการอธิบายการนำเอาเทคนิคการสัมภาษณ์กลุ่มมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูล และมีได้มีการสะท้อนตนเองออกมาถึงประโยชน์ ข้อจำกัดของการสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้ศึกษาจึงนำเอาเทคนิคการสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) มาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) โดยวิธีการตั้งคำถามถาม

สมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้นึกย้อนกลับไปคิดทบทวนไตร่ตรองในตอนเข้าร่วมโครงการ ส่งเสริม และพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บ้านกาซ็อง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และให้สมาชิกกลุ่มได้สะท้อนความคิดความรู้สึกของตนเองออกมา (Self-Reflection) กับกระบวนการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ของผู้ศึกษา ในการทำวิจัยทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับผู้ให้ข้อมูล และได้รับทราบถึงประโยชน์ ข้อจำกัด ของการสัมภาษณ์กลุ่มที่ได้จากการสะท้อนตนเองออกมาในกระบวนการวิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มา เติมเต็มงานวิจัยเรื่องนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาการติดตามผลโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาการใช้เทคนิคการสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) ในการจัดเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview)

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังต่อไปนี้

ขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์

บ้านกาซ็อง หมู่ที่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านนำร่องตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 13 จังหวัดทั่วทุกภาค

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ศึกษาผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้และความเข้าใจของคนในชุมชน ต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในวิถีการดำรงชีวิต

ขอบเขตเชิงประชากร

ชาวบ้าน ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 320 คน

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. **เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม** หมายถึง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อให้สมาชิกที่มีประสบการณ์ หรือมีความรู้ในเรื่องที่ศึกษา ได้แสดงความคิดเห็นภายในกลุ่มร่วมกัน โดยมีผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ภายในกลุ่ม

2. **เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม โครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดสัมภาษณ์กลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้ผ่านการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความสมัครใจที่จะเข้าร่วมการสัมภาษณ์กลุ่ม แสดงความคิดเห็นในการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยมีผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ช่วยให้สมาชิกกลุ่มสัมภาษณ์อยู่ในกรอบเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

3. **การใช้เทคนิคการสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) ในการจัดเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview)** หมายถึง การที่ผู้ศึกษาได้สะท้อนความคิดของตนเองออกมา (Self-Reflection) พร้อมกับให้สมาชิกกลุ่มได้สะท้อนความคิดตนเอง (Self-Reflection) ออกมาหลังจากผ่านการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อได้รับทราบถึงวิธีการนำเอาการสัมภาษณ์กลุ่มมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบการติดตามผลโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2. ได้ทราบการใช้เทคนิคการสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) ในการจัดเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ที่สามารถนำไปพื้นฐานที่สามารถประยุกต์ใช้ในกระบวนการทำวิจัยของผู้ศึกษา